

ดนตรีศึกษา

ความหมาย

ดนตรีศึกษา (Music Education) ในที่นี้หมายถึง การแนะแนวทางเพื่อให้รู้และเข้าใจถึงการศึกษาวิชาดนตรี ว่ามีกระบวนการอะไรบ้างที่จะต้องศึกษา มีวิธีการศึกษา หรือแนวคิดรวมทั้งมาตรฐานความรู้ความสามารถอย่างไรบ้างที่จะนำไปสู่ความสำเร็จเพื่อเป็นนักดนตรี นักแต่งเพลง หรือผู้มีความรู้และมีรสนิยมทางดนตรี

ความสำคัญของวิชาดนตรี

ดนตรีเป็นวิทยาการสาขาหนึ่ง ที่อยู่คู่กับมนุษย์ มาหลายพันปีแล้ว มนุษย์ได้พยายามศึกษารวบรวม สรุปเป็นหลักการจนเป็นวิทยาการที่ต้องศึกษากันอย่างล้าลึก เป็นเวลานานจึงค่อยเกิดความรู้ความเข้าใจในวิชาดนตรี อย่างแท้จริงขึ้นมาบ้าง เพลโตนักปราชญ์ชาวกรีกสมัย ก่อนคริสต์ศักราชกล่าวว่า การศึกษาดนตรีเป็นสิ่งจำเป็น เพราะดนตรีเป็นปัจจัยในการดำรงชีวิตให้มีความสุขยิ่งขึ้น เปรียบเสมือนอาหารที่เราเสพเข้าไปทางหู สุนทรภู่กวีเอกของโลกชาวไทย ได้นิพนธ์ไว้ว่า "อันดนตรีมีคุณทุกอย่างไป ย่อมใช้ได้ตั้งจินตาคำบุรินทร์" และมีนักปราชญ์เป็นอันมากกล่าว สรรเสริญว่าดนตรีเป็นสิ่งดี ควรแก่การศึกษา นอกจากนี้จากการศึกษาวิจัยพบว่า ดนตรีช่วยลดความเครียดหลังจากการทำงานมาเป็นเวลานานๆ และถ้าฟังดนตรีหรือให้มีเสียงดนตรีฟังระหว่างทำงาน ก็จะช่วยเพิ่มสมรรถภาพและมีความคงทนในการทำงานมากขึ้น และทำให้เกิดสมาธิจากการฟัง โดยเฉพาะถ้าเป็น เพลงอมตะบางประเภทเช่นเพลงไทยเดิม เพลงคลาสสิก หรือในการฝึกดนตรีก็ต้องมีสมาธิอย่างดียิ่ง และถ้าได้ปฏิบัติ บ่อยๆ จะเป็นทางหนึ่งที่ทำให้เป็นคนมีสมาธิในการทำงานทั้งปวง

หัวข้อสำคัญที่จะต้องศึกษา

กล่าวโดยทั่วไปการศึกษาวิชาดนตรีเป็นการ ศึกษาเพื่อเป็นนักดนตรี หรือเป็นนักแต่งเพลง หรือศึกษา เพื่อให้เป็นผู้มีความรู้และมีรสนิยมทางดนตรี ซึ่งการศึกษา ดังกล่าวนี้นี้ ต้องศึกษาและฝึกฝนกันจริงจังเป็นเวลานานนับสิบปี หัวข้อสำคัญที่จะต้องศึกษา ได้แก่

1. ทฤษฎีดนตรีสากลเบื้องต้น (rudiments of music) หรือที่เรียกกันโดยสามัญก่อนว่าวิชาโน้ตสากล เป็นหัวข้อพื้นฐานในการเรียนวิชาดนตรีทุกแขนง เช่นเดียวกับการเรียนการเขียนสระ พยัญชนะ วรรณยุกต์ ซึ่งเป็นพื้นฐานของการเรียนภาษา เนื้อหาสาระของหัวข้อนี้ว่าด้วยตัวโน้ตและตัวหยุดที่ประจำอยู่ตามเส้นและตามช่อง ในบรรทัด 5 เส้น ซึ่งมีกฎแฉะประจำหลักชนิดต่างๆ บันไดเสียงทั้งทางเมเจอร์ ไมเนอร์ โครมาติกโดยละเอียด ชั้นคู่เสียงโดยละเอียด เครื่องหมาย และศัพท์ทางดนตรีโดยละเอียด เป็นต้น

2. ทฤษฎีการประสานเสียง (harmony) เป็นหัวข้อที่ต่อจากทฤษฎีดนตรีสากลเบื้องต้นซึ่งผู้เรียนจะต้องมีความรู้มาแล้วอย่างแม่นยำ เนื้อหาสาระของหัวข้อนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับคอร์ดแบบต่างๆ โดยละเอียดรวมทั้งเคเดนซ์ชนิดต่างๆ ซึ่งว่าด้วยกลุ่มของคอร์ดที่นำมาใช้ ตอนจบวรรคตอนแต่ละแบบของบทเพลง การประสานเสียง 3 แแนว และ 4 แแนว การประดับตกแต่งทำนองเพลง (melodic decorations) เทคนิคและบุคลิกของน้ำเสียง (tone color) ของเครื่องดนตรีชนิดต่างๆ ซึ่งต้องศึกษาให้รู้และเข้าใจจนสามารถนำมาเขียนบทเพลงได้อย่างไพเราะ ซึ่งเรียกว่าวิชา วงดุริยางค์ (orchestration) การประสานเสียงตามทฤษฎี การประสานเสียงทางโครมาติก (chromatic harmony) การใส่คำร้องให้รับกับเสียงดนตรี เหล่านี้เป็นต้น

3. ทฤษฎีวากยสัมพันธ์ทางดนตรีเบื้องต้น (strict counterpoint) และทฤษฎีวากยสัมพันธ์ทางดนตรีขั้นสูง (free counterpoint) เป็นหัวข้อเกี่ยวกับเทคนิคการเขียนเพลงซึ่งมีหลายทำนอง (polyphony) หัวข้อนี้เป็นหัวข้อที่มีลักษณะคล้ายกับทฤษฎีการประสานเสียง แต่มีมาก่อนที่จะใช้หลักการประสานเสียงแบบปัจจุบัน

4. ประวัติการดนตรี (history of music) เป็นหัวข้อที่ว่าด้วยเรื่องราวของดนตรีตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบัน โดยปกติแบ่งวิชานี้ออกเป็นสองสาย คือ ประวัติของดนตรีตะวันตก ซึ่งแบ่งเป็นยุคต่างๆ เช่น ยุคเรเนซองส์ ยุคคลาสสิก ยุคโรแมนติก และประวัติของดนตรีตะวันออก ซึ่งมีจีน อินเดีย พม่า ชาว ไทย ฯลฯ และยังต้องศึกษาถึงประวัติและผลงานของคีตกวียุคนั้นๆ อีกด้วย

5. คีตลักษณ์และการวิเคราะห์ (musical forms and analysis) เป็นหัวข้อที่กล่าวถึงโครงสร้างของบทเพลงในแง่ของการวิเคราะห์ทวารรคตอน และการเปลี่ยนแปลงบันไดเสียงในระหว่างการทำนียบทเพลง เนื้อหาของหัวข้อนี้จะแบ่งเป็น 2 สาย คือ คีตลักษณ์แท้จริง (real forms) ซึ่งหมายถึงโครงสร้างแท้จริงที่ประกอบขึ้นมาเป็นบทเพลงแบบต่างๆ เช่น คีตลักษณ์โซนาต้า (sonata) คีตลักษณ์รอนโด (rondo) ฯลฯ อีกสายหนึ่งคือ คีตลักษณ์บอกลีลา (style of music) ซึ่งผู้ศึกษาจะต้องศึกษาว่าในยุคสมัยใดมีบทเพลงแบบใดเกิดขึ้นบ้าง มีลักษณะเฉพาะตัวอย่างไรบ้าง เช่น มินูเอ็ต (minuet) คันทาตา (cantata) บาลลาด (ballad) ฯลฯ

6. อุโฆษวิทยาในการดนตรี (music acoustics) เป็นหัวข้อเกี่ยวกับเรื่องเสียง การเกิดเสียงของเครื่องดนตรีตระกูลต่างๆ ซึ่งหนักไปทางฟิสิกส์ การออกแบบอาคารสถานที่และส่วนประกอบภายในอันจะมีผลตีผลเสียต่อการออกเสียงของเครื่องดนตรีหรือการแสดงทางเสียงแบบอื่นๆ

7. เอดทัคคะทางดนตรีและจิตวิทยาการศึกษาทางการสอนดนตรี (musicianship and educational psychology in music teaching) ซึ่งแบ่งออกเป็น

- 7.1 การสอนดนตรีในระดับปฐมวัย
- 7.2 การสอนดนตรีในระดับประถมศึกษา
- 7.3 การสอนดนตรีในระดับมัธยมศึกษา
- 7.4 การสอนดนตรีในระดับอุดมศึกษา
- 7.5 จิตวิทยาการสอนดนตรีสำหรับครู

8. การฝึกออกเสียงโน้ตสากลและการฝึกโสตประสาท (sight-singing and aural training) หัวข้อนี้มีประโยชน์มาก ทำให้ผู้เรียนสามารถอ่านโน้ตได้อย่างรวดเร็วและแปลงเสียงร้องได้ถูกต้อง อันมีประโยชน์ต่อวิชาการขับร้องและการสอบภาคปฏิบัติ

9. การขับร้องประสานเสียง (choral class) หัวข้อนี้เป็นการฝึกหัดเกี่ยวกับการเปล่งเสียงร้องให้ถูกต้องสอดคล้องกับเสียงผู้ขับร้องคนอื่นในกลุ่มเดียวกัน ผู้ศึกษาด้านนี้จำเป็นต้องเป็นนักอักษรศาสตร์และรู้หลายภาษา เพราะบทเพลงขับร้องส่วนมากเป็นภาษาละติน อิตาลี เยอรมัน ฝรั่งเศส อันเป็นภาษาดั้งเดิม

10. ดนตรีภาคปฏิบัติ

คือการศึกษาปฏิบัติเครื่องดนตรีที่ตนสนใจชอบพอ การศึกษาจะประกอบด้วยวิธีเล่นและเทคนิคของเครื่องมือนั้นๆ ควบคู่ไปกับการศึกษาบรรเลงบทเพลงครู ซึ่งได้วิจยหาความง่ายตามระดับขั้นที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแต่ละระดับชั้น ตั้งแต่ระดับชั้น (grade) ที่ 1-8 และต่อเนื่องไปจนถึงระดับปริญญาเอก

สิ่งที่จะนำมาสอบตามเกณฑ์การสอบของทรินิตีคอลเลจ (Trinity College of Music) ซึ่งมีศูนย์สอบอยู่ที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตประสานมิตร ประกอบด้วยสิ่งต่อไปนี้ คือ

1. บรรเลงบทเพลงครูตามหลักสูตรแต่ละระดับ

ชั้นจากกลุ่ม A, B และ C ซึ่งมีบทเพลงที่ผ่านการศึกษาวเคราะห์ถึงความยากง่าย กลุ่มละ 1 เพลง (ในแต่ละกลุ่มจะมีเพลงอยู่ 2 ถึง 5 เพลง ผู้สอบควรฝึกทุกเพลงให้ถูกต้องคล่องแคล่ว ได้รสชาติตามลีลา แล้วเลือกมาสอบกลุ่มละ 1 เพลงรวม 3 เพลง)

2. ไลบันไดเสียงต่างๆ ตามที่กำหนดในแต่ละระดับชั้นทั้งเมเจอร์ ไมเนอร์ (บางระดับชั้นต้องไลบันไดเสียงโครมาติกด้วย)

3. ทดสอบปฏิภาณและความสามารถในการบรรเลง หรือขับร้องตามโน้ตเพลงที่ไม่เคยเห็นมาก่อน (sight-reading) ทั้งนี้เพราะความสามารถในการอ่านและบรรเลงได้ทันทีเป็นคุณสมบัติสำคัญยิ่งที่จะใช้ในการศึกษาต่อไป

4. ตอบคำถามที่เกี่ยวกับทฤษฎีทางดนตรี หรือปัญหาที่เกี่ยวกับบทเพลงนั้นๆ เพื่อทดสอบความเป็นพหุस्त ความสนใจ ความเอาใจใส่ต่อการศึกษาหาความกระจ่างแจ้งในบทเพลง และพื้นความรู้ทั่วไป เช่น คำศัพท์ต่างๆ คีตลักษณ์ (forms) และประวัติการดนตรี เรียกการถามตอบปากเปล่านี้ว่า วิวา โวเซ่ (viva voce)

5. ทดสอบโสตประสาท (ear tests หรือ aural tests) ซึ่งเป็นการทดสอบว่าผู้เรียนดนตรีมีความสามารถเพียงใดในการจับเสียงอันเป็นท่วงทำนอง จังหวะ เสียงสูงต่ำต่างๆ ทั้งทำนองเดี่ยวและเสียงประสานหลายเสียงพร้อมกัน ซึ่งในแต่ละระดับชั้น ความยากง่ายไม่เหมือนกัน ทั้งนี้เพื่อวัดดูว่าผู้เข้าสอบมีสมานธิ ปฏิภาณและโสตประสาทดีเพียงใด เพราะเป็นคุณสมบัติที่สำคัญยิ่งอีกอย่างหนึ่งสำหรับผู้ศึกษาดนตรี

จะเห็นว่าการทดสอบภาคปฏิบัตินี้แตกต่างกับการสอบข้อเขียนตรงที่ว่า การสอบข้อเขียนยังมีโอกาสทบทวนแก้ไข แต่การสอบภาคปฏิบัติ ไม่มีโอกาสแก้ไข จะต้องปฏิบัติให้ถูกต้องเรียบร้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพราะความผิดพลาดอาจเกิดขึ้นได้ทุกส่วนเสียของวินาที เพราะฉะนั้น จึงต้องฝึกซ้อมมากที่สุด เพื่อจะได้ไม่ประหม่าหรือเกิดความกังวลขณะสอบ ทำให้เสียสมาธิไปได้

นอกจากหัวข้อดังกล่าวแล้วยังมีแขนงวิชาต่างๆ อีกมากซึ่งศึกษากันในระดับปริญญาโท และเอกเป็นส่วนใหญ่ เช่น

1. ศาสนภาษาทางดนตรี (religious texts in music)
2. วงดุริยางค์ (orchestration)
3. การประพันธ์เพลง (composition)
4. วรรณกรรมเกี่ยวกับแชมเบอร์มิวสิก (chamber music literature)
5. วรรณกรรมเกี่ยวกับเปียโน (piano forte music literature)
6. การค้นคว้าวิจัยทางดนตรี (research in music)
7. การอำนวยการเพลง (conducting)

ปริญญาทางดนตรี

ปริญญาทางดนตรีระดับปริญญาตรีมี 2 แบบ คือ ที่ขึ้นต้นด้วย A. (Associated) โดยเขียนชื่อย่อปริญญาไว้ข้างหน้าแล้วตามด้วยชื่อมหาวิทยาลัยเช่น A.T.C.L. (Associated Trinity College London) ปริญญาตรีประเภท A. นี้จะประสาทให้แก่ผู้ที่มุ่งเรียนไปด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะ เช่น ด้านทฤษฎี ด้านการประพันธ์เพลง ด้านเครื่องดนตรี ชนิดใดชนิดหนึ่ง ส่วนปริญญาตรีอีกประเภทหนึ่งขึ้นต้นด้วย B. (Bachelorated) เช่น B. Mus. (Bachelor of Music) ปริญญาตรีประเภท B. นี้จะประสาทให้แก่ผู้ที่มุ่งเรียนให้รอบรู้ทุกแขนงเพื่อออกไปเป็นครูโดยเฉพาะ

ระดับปริญญาโท ขึ้นต้นด้วย L. (Licentiate) เช่น L.T.C.L. (Licentiate Trinity College London) หรือ M.Mus. (Master of Music)

ระดับปริญญาเอก ขึ้นต้นด้วย F. (Fellowship) เช่น F.T.C.L. (Fellowship Trinity College London) หรือ D.Mus. (Doctor of Music)

ส่วนหลักสูตรและเนื้อหาในหลักสูตรโดยละเอียด
ขอได้ที่ศูนย์สอบเทียบดนตรี ภาควิชาดุริยางคศาสตร์ คณะ
มนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

คุณสมบัติพื้นฐานของผู้ที่จะศึกษาวิชาดนตรี

การศึกษาวิชาดนตรีโดยแท้จริงนั้นต้องใช้เวลาใน
การศึกษาเล่าเรียน และฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอเป็นระยะ
เวลานาน โดยต้องเริ่มตั้งแต่เนิ่นที่สุด (เคยมีการทดลองให้
แม่ที่กำลังมีครรภ์แก้ไขหูฟังแนบไว้ที่ท้องแล้วเปิดเพลง
คลาสสิกให้เด็กในท้องฟังพบว่า เด็กคนนั้นมีความสามารถ
ทางดนตรีตั้งแต่วัยทารก ในบางประเทศเช่นญี่ปุ่น ให้เด็ก
เริ่มเรียนดนตรีโดยการฟังตั้งแต่ยังเป็นทารก และเมื่อโตขึ้น
พอจับเครื่องดนตรีได้ก็ให้เริ่มฝึกหัด ปรากฏว่า ญี่ปุ่น
สามารถสร้างนักดนตรีระดับโลกได้จำนวนหลายสิบคน)
ในประเทศอารยะทั้งหลายได้ให้ความสำคัญของวิชาดนตรี
เท่าเทียมกับวิชาอื่นๆ และได้บรรจุเข้าไว้ในหลักสูตรการ
เรียนตั้งแต่ระดับประถมศึกษาและขยายขึ้นไปจนถึงปริญญา
เอกมานานแล้ว

อย่างไรก็ตาม การศึกษาดนตรีมิใช่เป็นวิชาที่ผู้
ศึกษาทุกคนจะประสบความสำเร็จโดยทั่วหน้าเสมอกัน ยิ่ง
ไปกว่านั้นยังต้องมีพื้นฐานความรู้ในวิชาอื่นๆ เป็นอย่างดีด้วย
ดังเช่น มหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ดได้กำหนดว่า ผู้ที่จะรับ
ปริญญาทางดนตรีนั้น มิใช่เรียนแต่ดนตรีอย่างเดียว จะ
ต้องเรียนภาษาต่างประเทศอีก 2 ภาษา และเรียนภาษา
ละตินได้เกียรตินิยมทางอักษรศาสตร์ควบคู่กับวิชาดนตรี
ระดับปริญญาจึงจะให้ปริญญาทางดนตรีได้ ดังนั้นเป็นต้น
ดังนั้นจึงต้องมีหลักเกณฑ์เพื่อประกอบการพิจารณาบุคคล
ที่สามารถเรียนดนตรีได้ตลอดรอดฝั่ง ดังนี้

1. เป็นผู้ที่รักจะเรียนดนตรี มีความใฝ่ฝันใน
ศิลปะด้านนี้ หรือได้รับการส่งเสริมให้เกิดความต้องการที่

จะเรียน และควรที่จะมีความประพฤติดี และรสนิยม
ทางดนตรีสูง

2. ต้องเป็นผู้ที่มีความถนัดตามธรรมชาติทางด้าน
ดนตรีมากพอสมควร

3. ต้องเป็นผู้ที่มีร่างกายสมบูรณ์ โดยเฉพาะ
อย่างยิ่งประสาทหูจะต้องดีกว่าบุคคลธรรมดา

4. ต้องเป็นผู้ที่มีความพากเพียรในการฝึกฝน
เป็นอย่างยิ่งแม้จะมีความสามารถมากแล้วก็ตาม

5. เพราะว่าดนตรีจัดว่าเป็นวิชาที่จะเรียนให้ถึง
จุดสุดยอดได้ยากที่สุดวิชาหนึ่ง จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้เรียน
จะต้องเป็นผู้ที่มีสติปัญญาดี เฉลียวฉลาดว่องไว ไม่ใช่
เรียนวิชาอื่นไม่ได้แล้ว จึงส่งมาเรียนดนตรี

6. ต้องเป็นผู้ที่มีความจำดี มีสมาธิ ทั้งนี้เพราะ
ในการฝึกฝนทางดนตรี หากมีจิตใจวุ่นวาย ควบคุมสมาธิ
ให้ใจสงบไม่ได้ ก็ย่อมทำสำเร็จได้ยาก ยิ่งในบทเพลงที่ยาก
มากๆ แล้วต้องอาศัยความจำเป็นส่วนใหญ่ โฉนดเพลงเป็น
เพียงเครื่องช่วยเท่านั้น

7. เนื่องจากการเล่นดนตรีนั้นส่วนใหญ่จะต้อง
ร่วมบรรเลงกับคนอื่น จึงต้องเป็นผู้มีมารยาท มีวินัยเป็น
อย่างดียิ่ง โดยเฉพาะด้านเวลาและการปฏิบัติตนไม่ให้เป็นที่
น่ารำคาญแก่ผู้อื่น

8. จะต้องได้รับการสนับสนุนให้มีเครื่องดนตรีที่
มีคุณภาพดี ทั้งจะต้องเอาใจใส่ดูแลรักษาเครื่องดนตรีให้มี
สภาพดีเยี่ยมอยู่เสมอ

9. ต้องเอาใจใส่ขวนขวายหาความรู้แขนงต่างๆ
ที่เกี่ยวข้องกับดนตรีเพิ่มเติมอยู่เสมอ เช่น วรรณคดี ประ
วัติศาสตร์ วัฒนธรรม และสังคมศาสตร์

10. ต้องมีทุนทรัพย์ที่จะหาครูดี ๆ มาสอน ทั้งจะ
ต้องมีเครื่องใช้ที่จำเป็นอย่างอื่นเพื่อใช้ประกอบการศึกษาเช่น
เครื่องบันทึกเสียง แผ่นเสียง เครื่องเสียง ฯลฯ

บรรณานุกรม

กำธร สนิทวงศ์ ณ อยุธยา. หนังสืออ่านประกอบวิชาสังคีตนิยม. พระนคร : ศึกษาภัณฑ์พาณิชย์, 2515.

วิเชียร วรินทร์เวช. เอกสารคำสอนวิชาสังคีตนิยม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2525.

Percy, A. Scholes. **The Oxford Companion to Music.** New York : Oxford University Press, 1986.

Savage, Tom V. **Discipline for Self-Control.** Englewood Cliff, N.J : Prentice-Hall, 1991 (Citing Charles, C. Elementary Classroom Management. New York : Longman, 1983.)

Trinity College of Music. **Syllabus No.3 of Grade Examination.** London : 1989.

Trinity College of Music. **Syllabus of Licentiate and Fellowship Diploma Examinations in Music.** London : 1989.